

УДК 330.87:338.24

Одношевна О. О.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

КОНЦЕПТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ САДІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Досліджено основні аспекти концепції економічного розвитку садівничих підприємств в умовах посилення інтеграційних процесів. Запропонована схема можливих наслідків для садівничих підприємств за умови інтегрованого функціонування. Обґрунтовано варіант колективного будівництва сучасного фруктовосховища як передумови ефективного розвитку садівничого підприємства.

Ключові слова: інтеграція, ефективність, садівниче підприємство, виробництво.

Постановка проблеми. В умовах посилення світових інтеграційних процесів підприємства України поступово переходять до іншої економічної форми господарювання, що змушує їх адаптуватися до мінливих зовнішніх умов конкурентної боротьби, яка загострюється як на зовнішніх, так і на внутрішніх ринках. Однією з форм економічного розвитку підприємств у цих умовах є інтегрування їх у різні кооперативні структури. Пошук ефективних організаційних форм об'єднання компаній у країнах заходу триває протягом останнього століття.

У світовій практиці склалися різноманітні типи інтеграції фірм, різняться залежно від цілей співробітництва, характеру господарських відносин поміж їхніми учасниками, ступеня самостійності які входять у об'єднання підприємств. Розвиток кооперації та інтеграції як об'єктивний економічний процес пов'язаний, з одного боку, із суспільним поділом праці і його спеціалізацією, а з іншого, з необхідністю взаємодії між окремими видами аграрного й промислового виробництва. Характеризується різноманітністю організаційно-господарських структур, що забезпечують функціонування єдиного технологічного циклу, до якого входять виробництво, переробка і реалізація сільськогосподарської продукції. Тому вкрай важливою проблемою сучасності постало питання щодо підвищення ефективності функціонування садівничих підприємств в умовах інтеграції [1, с. 23].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спираючись на думки багатьох авторів та науковців з приводу дослідження концепту економічного розвитку садівничих підприємств в умовах посилення інтеграційних процесів, ми підкреслимо, що вибір форми об'єднання підприємств може здійснюватися на основі економічного обґрунтування стратегічної моделі інтегрованого підприємства. Так, на думку Ф.І. Євдокимова, мірилом форм інтеграції у цьому випадку виступає економічна ефективність, розрахована на основі функціонально-вартісної моделі [5, с. 49].

Як вважає Ю.А. Гундаренко, до одного з важливих питань створення інтегрованого підприємства відноситься процес пошуку підприємств-кандидатів до об'єднання. В той же час В.В. Дубицький стверджує, що функціональна модель оцінки ефективності злиття підприємств може бути утворена на принципах теорії управління [4, с. 55].

На думку О.Д. Будник, ключовим критерієм оцінки ефективності інтеграції підприємств можна прийняти граничні витрати на здійснення додаткових функцій управління та граничний дохід, який очікується отримати. Підприємство дістає максимальний прибуток за умови, коли граничні витрати дорівнюють граничному доходу, що і дозволяє прийняти це співвідношення як критерій інтеграції підприємств [1, с. 54].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінюючи дане питання, доцільно звернути увагу і на одну із галузей сільського господарства, таку як садівництво. Адже ця ланка сільськогосподарського виробництва нині перебуває у не найкращому стані через брак необхідної кількості ресурсного потенціалу, технічного і технологічного забезпечення. Отже, зазначимо, що дане питання досліджено ретельно, але все ж таки потребує більш глибокого дослідження щодо ефективного розвитку садівничих підприємств в умовах інтеграції.

Метою написання статті є дослідження концепту економічного розвитку садівничих підприємств в умовах посилення інтеграційних процесів в сучасних умовах, оцінка можливих вигід на недоліків при кооперації спільних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Розраховуючи сукупний прямий економічний ефект від злиття підприємств, треба враховувати, що окрім сукупного кількісного економічного ефекту інтеграція підприємств супроводжується сукупністю як по-

Рис. 1. Сукупність можливих наслідків за умови інтеграції підприємств*

* Складено автором за даними [4, с. 98]

зитивних, так і негативних наслідків, яка представлена на рисунку 1.

Представлений вище аналіз свідчить про необхідність прийняття досить зважених рішень щодо необхідності злиття чи поглинання підприємств. Адже, як показує практика, даний процес може мати не тільки позитивний ефект. Перед прийняттям остаточного рішення щодо інтеграції підприємств необхідно проаналізувати весь ряд можливих наслідків, включаючи зміну настрою працівників з приводу введення змін, адже можливе невдоволення може змусити у швидкому порядку шукати заміну існуючому персоналу.

Необхідно також зазначити, що при сучасних масштабах сільськогосподарського виробництва спостерігається недостатнє узгодження між ним і торгівлею, що стримує підвищення ефективності сільського господарства, впровадження прогресивніших форм організації виробництва, доведення готової продукції до споживача. У свою чергу, агропромислова інтеграція зумовлює об'єднання зусиль і засобів у єдиний процес виробництва високоспеціалізованих і всебічно розвинутих галузей з виробництва, переробки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції.

Оцінюючи ефективність функціонування процесу інтеграції в концепті розвитку садівничих підприємств, доцільно виділити чотири основні групи визначення ефективності: технологічної, економічної, соціальної й організаційної.

Використання показників економічної оцінки інтегрованих садівничих формувань повинно відповідати наступним основним вимогам:

- встановлення тісного взаємозв'язку окремих показників на основі їх порівняльності і динаміки всіх учасників інтеграції;
- науково обґрунтована оцінка використання виробничих і трудових ресурсів, основних і обігових фондів, інвестицій, що сприяють стабільності економіки інтеграційного формування;
- досягнення єдності між окремими групами показників.

На базі зазначених вище вимог щодо інтеграції садівничих підприємств вважаємо за доцільне врахувати основні особливості промислового садівництва та аспектів його адаптації до ринку, що і обґрунтовує доцільність комплексної оцінки виробничої діяльності інтегрованих садівничих і плодопереробних підприємств.

Різноманітність природних і економічних умов для влаштування промислового садівництва, специфічні особливості садівничої продукції зумовлюють розвиток і функціонування різних форм інтеграції і кооперування в цій галузі. Нині основними організаційними формами агропромислової інтеграції в Україні є регіональні та господарські агропромислові формування. Останні з них репрезентовані агропромисловими підприємствами, агрофірмами. Серед них найпоширенішою є агропромислова інтеграція в галузі садівництва на рівні підприємств. В таких агропромислових підприємствах досягається єдність і безперервність технологічного циклу від вирощування сировини до випуску продуктів кінцевого споживання. В даний час організація промислової переробки і зберігання плодів і ягід безпосередньо в місцях виробництва є однією з форм розвитку агропромислової інтеграції. В господарствах, сформованих за типом агропромислового підприємства, значна частка вирощених плодів і ягід направляється у сферу промислової переробки. Це забезпечує більш раціональне використання výro-

щеної продукції, виробництво різних видів її промислової переробки, більш ефективне використання трудових і виробничих ресурсів садівничих підприємств.

Дослідженнями встановлено, що у садівничих господарствах, які мають плодопереробну базу і сферу зберігання, ефективність садівництва є значно вищою порівняно з тими підприємствами, в яких відсутня ця сфера. Одним із напрямів розвитку і підвищення ефективності плодопереробної промисловості в сучасних умовах варто визначити створення спільних підприємств з іноземними інвесторами.

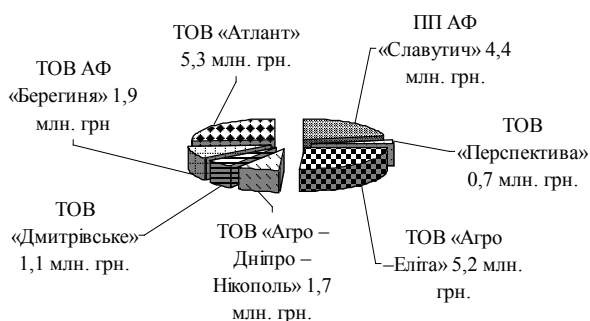
Метою створення інтегрованої асоціації садівничих підприємств є збільшення виробництва плодово-ягідної продукції та продуктів її промислової переробки, розширення асортименту і поліпшення якості кінцевого продукту споживання шляхом об'єднання усіх видів діяльності, поєднання інтересів виробників, переробної промисловості і торгівельної мережі, сприяння здійсненню експортно-імпорتنих операцій, одержання на цій основі синергічного ефекту. В асоціацію можуть вступати сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства та окремі особи, підприємства, організації, зацікавлені у спільній діяльності, незалежно від форм власності і відомчої належності. Учасники добровільно входять в Асоціацію на основі договірних стосунків [3, с. 104].

Проаналізувавши результати діяльності садівничих господарств на базі Нікопольського району Дніпропетровської області, підкреслимо, що без сучасного технічного забезпечення та бази зберігання готової продукції протягом тривалого часу у свіжому вигляді неможливе подальше прибуткове функціонування галузі. Провівши ретельний аналіз діяльності садівничих підприємств Нікопольського району, підкреслимо, що жодне з них не має у своєму складі приміщення для зберігання плодів, яке б відповідало сучасним вимогам тривалого зберігання готової продукції. Адже саме продовжений термін реалізації, за рахунок утримання плодів на складі при нормативній температурі, дозволить у підсумку значно підвищити прибуток господарства за рахунок більш високої ціни реалізації. Адже, як показує статистика, надмірна насиченість ринку тим чи іншим видом продукції у самий пік реалізації змушує знижувати ціни, що, у свою чергу, негативно впливає на виручку господарства. Отже, вважаємо за необхідне запропонувати зазначеним господарствам побудувати відповідне фруктосховище, що є необхідною умовою подальшого ефективного функціонування галузі та підвищення кінцевого прибутку.

Для досягнення поставленої мети пропонуємо підприємствам Нікопольського району, що вирощують продукцію садівництва, скооперувати свої фінансові і трудові ресурси за для будівництва спільного фруктосховища, а саме холодильника із регульованим газовим середовищем. Дане будівництво доцільно розпочати на нейтральній території, але в точці з оптимальною віддаленістю від кожного з підприємств. Найоптимальнішим варіантом будівництва фруктосховища вважаємо передмістя районного центру, тобто безпосередньо біля міста Нікополь. Доцільність даного вибору можна пояснити за рахунок оптимальної територіальної віддаленості кожного з майбутніх підприємств-партнерів до місця зберігання плодоягідної продукції.

Провівши попередній розрахунок кошторису даного інвестиційного проекту, а також аналіз різних варіантів ємкості холодильних установок

із РГС, вважаємо найоптимальнішим варіантом будівництво фруктосховища вмістом близько 2000 тонн. За попередніми підрахунками понесених у майбутньому затрат, вартість даної установи складатиме від 15,6 млн грн до 16 млн грн, але без урахування вартості оренди землі та витрат на проведення електричного забезпечення. Зважаючи на це, розподілимо відсоток обсягу вкладених капітальних інвестицій кожним з підприємств-партнерів, спираючись на обсяг частки питомої ваги зібраного врожаю, представимо схему питомої ваги капітальних вкладень кожним з них (рис. 2).

Рис. 2. Питова вага вкладених затрат кожним господарством при будівництві спільного фруктосховища*

* Побудовано автором

Впровадження даного інвестиційного проекту налічує обсяг затрат від 16 млн грн (без урахування вартості електричної проводки та оренди чи купівлі землі, на якій планується будівництво фруктосховища). Зауважимо, що будівництво даного технічного забезпечення супроводжується можливістю державної компенсації затрат після безпосереднього введення об'єкта в експлуатацію. Тому, спираючись на зазначені умови, а саме будівництво холодильника від 500 тонн, термін окупності інвестиційного проекту складатиме близько 2-х років.

Підтверджуючи високий рівень ефективності функціонування даної програми, підкреслимо, що за більш тривалого терміну зберігання продукції замість її реалізації безпосередньо після збору керівники садівничих господарств мають можливість в декілька разів підвищити обсяг отриманого прибутку. Проаналізувавши дану тенденцію на прикладі зберігання яблук у фруктосховищі при відповідних умовах, до того часу, коли почне підвищуватися ціна їх на ринку. Наприклад, ціна на зимові сорти яблук безпосередньо при їх реалізації протягом жовтня-листопада становить 3,5-4,0 грн/кг, а в період новорічних свят їх ціна підвищується до 4,5-5,5 грн/кг, а вже у травні 6-7 грн/кг. Отже, зазначимо, що при впровадженні холодної системи із РГС при зберіганні плодів протягом тривалого часу у свіжому вигляді дає можливість збільшити обсяг виручки від реалізації майже в 2 рази, тим самим збільшуючи кінцевий прибуток підприємства.

Поряд з цим пропонуємо також другий варіант будівництва колективного фруктосховища із залученням зусиль ТОВ «Придніпровський» як найбільшого виробника плодів у Нікопольському районі Дніпропетровської області. Питова вага інвестицій, за умови його участі, сягатиме понад 60%, що в свою чергу суттєво вплине на скорочення фінансових вкладень інших підприємств-партнерів.

Враховавши всі позитивні аспекти, підсумуємо переваги будівництва нового спільного фруктосховища на території села Привільне Нікопольського району Дніпропетровської області безпосередньо неподалік ТОВ «Придніпровський», адже за таких умов підприємства-учасники матимуть наступні переваги:

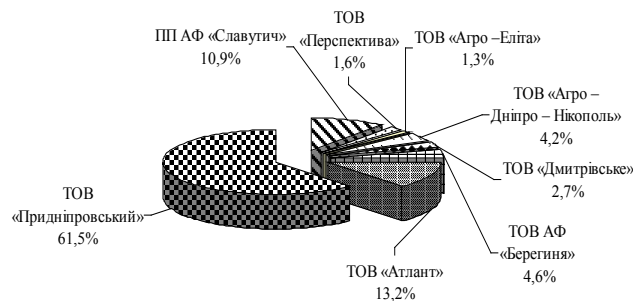
- вміст нового холодильного обладнання становитиме 10000 тонн на відміну від попереднього варіанту будівництва;

- максимальна, з точки зору можливого розміщення, наближеність пункту зберігання плодів до безпосереднього ринку збуту продукції, а саме це такі обласні центри, як Дніпропетровськ, Харків, Донецьк, де рівень споживання свіжих плодів значно вищий, ніж у периферії;

- участь в інвестиційному проекті найкрупнішого виробника плодової продукції ТОВ «Придніпровський», питова вага якого у капітальному вкладенні сягатиме понад 60% від загальної суми капітальних вкладень;

- наявність проведених комунальних комунікацій, що значно полегшує та прискорює процес будівництва фруктосховища.

За попередніми підрахунками, вартість будівництва нового холодильника із регульованим газовим середовищем ємністю до 10000 тонн складатиме 58,1 млн грн. Якщо врахувати той факт, що зазначена вартість буде розподілена між вісьмома господарствами-інвесторами відповідно до кількості обсягу зібраного врожаю. Задля наглядного зображення вважаємо за доцільне розрахувати питому вагу внесених капітальних вкладень кожним з підприємств, спираючись на обсяги валового збору плодоягідної продукції станом на 2013 рік, яку планується зберігати у холодильнику (рис. 3).

Рис. 3. Питова вага вкладених затрат кожним господарством при будівництві спільного фруктосховища*

* Побудовано автором

Отже, дані рисунку 3 показують, що найкрупніший капітальний внесок у даний інвестиційний проект буде вкладений ТОВ «Придніпровський», обсяг якого складає 61,5%. Так, зазначимо, що саме відповідно до представленої вище питомої ваги зібраного врожаю плодів дане господарство матиме можливість займати до 61% території у новому фруктосховищі, що на 20% більше, ніж у особистому холодильнику, а обсяг понесених затрат при цьому буде меншим, адже загальна сума інвестицій у будівництво буде розподілена між господарствами-учасниками.

Констатуємо, що, провівши моніторинг аналогічних капітальних вкладень у господарствах, де вже введені в експлуатацію холодильники із РГС вмістом до 5000 тон, за умови одноосібного будівництва, термін окупності даного інвестиційного проекту складає близько 5,5 роки. Беручи до уваги той факт, що за другою моделлю будів-

ництва фруктосховища, місткість якого складає 10000 тонн, але приймають участь 9 інвесторів, то за попередніми підрахунками термін окупності залишиться на рівні 5 років.

Висновки і пропозиції. Отже, зазначимо, що в сучасних умовах агропромислової інтеграції садівничих підприємств є неодмінною складовою підвищення економічної ефективності функціонування галузі. Так, констатуємо, що саме об'єднання спільних зусиль менш розвинених садівничих підприємств дозволить розширити майбутні перспективи майбутнього розвитку останніх, підвищити якість виробленої продукції, збільшити обсяги реалізації, покращити технології зберігання і переробки готової продукції, що тим самим вплине на збільшення кінцевого прибутку садівничих підприємств.

На базі проведеного дослідження сучасних тенденцій підвищення економічної ефективності садівничих підприємств та доведення якості виробленої продукції до встановлених європейських нормативів вважаємо за доцільне у наступному підрозділі розглянути теоретичний аспект впливу комплексного ряду факторів на визначення економічної ефективності виробництва продукції садівництва.

Підводячи підсумки, також констатуємо, що досконала маркетингова політика будь-якого сільськогосподарського підприємства, у тому числі і садівничого, є однією з головних передумов його ефективного функціонування в умовах сучасної ринкової конкуренції із максимізацією кінцевого прибутку. Запровадження кваліфікованої маркетингової служби на підприємстві дозволить оптимізувати затрати, скоротити кількість затраченого ресурсного потенціалу та загалом збільшити дохід від реалізації у садівничих господарствах Нікопольського району Дніпропетровської області. Враховуючи при цьому всі плюси і мінуси, вважаємо ефективним маркетинговим кроком колективне будівництво новітнього фруктосховища із регульованим газовим середовищем, що продовжить термін зберігання готової продукції у свіжому вигляді, тим самим впливаючи на збільшення вартості плодів за кілограм, що прямо пропорційно впливає на збільшення виручки від реалізації і на кінцевий прибуток господарств. Отже, оптимізація процесу збору і зберігання плодоягідної продукції є, безумовно, позитивним аспектом удосконалення маркетингової політики садівничих господарств як передумови ефективного функціонування плодоягідної галузі в конкурентних умовах.

Список літератури:

1. Будник О.Д. Прийняття інвестиційних рішень при реалізації стратегії вертикальної інтеграції: методичні аспекти / О.Д. Будник ; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 1999. – 78 с.
2. Грищенко О.Ю. Розміщення та ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в зональному аспекті / О.Ю. Грищенко // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 57-63.
3. Гундаренко Ю.А. Экономическая сущность и условия интеграции в агропромышленном комплексе // Ставрополь, 2004. – С. 58-64.
4. Дубицький В.В. Агропромислова інтеграція: теорія, еволюція, імовірні перспективи розвитку : монографія / В.В. Дубицький. – Кам'янець-Поділ. : Вид. Мошак М.І., 2003. – 208 с.
5. Євдокимов Ф.І. Економічні проблеми інтеграції підприємств: функціональний підхід / Ф.І. Євдокимов, Н.В. Розумна // Научные труды ДОННТУ. Серия Экономическая. – 2006. – № 30. – С. 45-51.

Одношневная О. А.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

КОНЦЕПТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ САДОВОДЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ УСИЛЕНИЯ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Резюме

Исследованы основные аспекты концепции экономического развития садоводческих предприятий в условиях усиления интеграционных процессов. Предложена схема возможных последствий для садоводческих предприятий при условии интегрированного функционирования. Обоснован вариант коллективного строительства современного фруктохранилища как условия эффективного развития садоводческого предприятия.

Ключевые слова: интеграция, эффективность, садоводческое предприятие, производство.

Odnoshevnaya O. A.

Dnepropetrovsk State Agrano-Economic University

CONCEPT OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF FRUIT-GROWER ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF STRENGTHENING OF INTEGRATION PROCESSES

Summary

The basic aspects of conception of economic development of fruit-grower enterprises are investigational in the conditions of strengthening of integration processes. The chart of possible consequences is offered for fruit-grower enterprises on condition of the computer-integrated functioning. Presented variant of collective building of modern fruit boxes, as terms of effective development of fruit-grower enterprise.

Key words: integration, efficiency, fruit-grower enterprise, production.